

476

TOPIC: FUNERALInvestigator: WillieInformant: Taitusi S. Koroiwaca of Nakini, Naitasiri. Age:67NA I VAKARAU NI VEIBULU KEI NA KEN DAU QARAVI NAMATE ENA GAUNA MAKAWA.

Au na talanoataka vakalekaleka eke me baleta tiko na nona i tutu na Qaranivalu kei na vanua turaga, e macala tu na nodra sau, na sautabu e na vanua oqo e Naitasiri. E macala tu se tu evei na sautabu nodratou na g ne turaga na Qaranivalu. Na nona sautabu e Naitasiri e tiko oqo e Nakini, e yacani vanua tiko o Vuniyabula. Na o otioiti ni turaga me tiko ga e na siwa, ni sa mate e dua na turaga e dau tukuni tu ni na lai keli e dua na nona siwa. Oqo e dau vakatokai tu vei keimami na siwa. Vei ira na turaga e na i tikotiko turaga ni dau dua na sau oqo, o iratou na turaga na Qaranivalu mevaka ni'u a rogoca toka na kena i talanoa, vei Rokobula na tubuna ga mai Nausori, ka tukadra sara mai Bau. Ia na turaga au na talanoataka oqo e i otioiti ni turaga me gunuva na yaqona ni i Qaranivalu. Na yacana o Ro Votikalumi Kalokalodrau. Na turaga oqo e vakarerevaki, e vaya na nona gauna ni nona bula, e a volitaka kece na qele vaka-Naitasiri, so na vanua e a volitaka vei ira na vavalagi. E lai tara talega mai e dua na yasani vanua mai Tailevu, koya na turaga oqo. Ia na turaga oqo na gauna me ra sa vakarau bale kina, e a taqayakitaki ~~an~~ vaka-levu sara na nodra na sa vakarau yali. Ratou taqaya tiko vaka-levu ko iratou na Bati, oqo o ira na turaga ni Lomaivuna, e

me kila ga o Naitasiri, e teri kilai tiko mai Lomaivuna, ni sa caka kece na kena cakacaka sa qai caka na kena sara ni vanua, me tabu tiko na wai, e levu ga na ka e dau saro taki ia ni sa dau caka na kena cakacaka sa dau qai kilai mai Lomaivuna sa qai tarogi se o cei e ciba, sa qai tukuni ni sa qai mai ciba no na turaga na Qaranivalu. Vaqo sa qai teri caka vua na ka e dau caka mai na gauna mai liu, ni kilai ni sa qai mai caka lo tiko na ka me baleta na gone turaga na Qaranivalu. Sa i koya t beka ga oya na i talanoa me baleta na sautabu e Naitasiri, vei iratou na turaga na Qaranivalu, kevaka e vaqarai tiko e na gauna ogo e sega ni dua tale e na rawa ni tukuna vei iko na vanua e tiko kina na nodratou Sautabu na turaga na Qaranivalu, me vaka ka tiko ogo vei keitou e Nakini, na nodra Sautabu na turaga e Naitasiri, e lewe vica ga e kila, kena vo kece na tamata ogo e Naitasiri, e ra teri kila tiko na vanua ka tiko kina na sautabu e Naitasiri. Mai na gauna ogo au tukuna vei iko ni ra teri kila tiko ni vanua ko Nakini, etiko kina na vanua ka ra dau bulu kina na yagodra na turaga e Naitasiri.

6- Vinaka vakalevu me vaka ga hmi daru veitalanoa taka tiko na nona mte e dua na turaga, e rawa beka ni ko ni talanoataka vei au na vanua ka ra dau bulu kina ko ira na turaga e na gauna era sa vakacegu kina, e ra qai a dau bulu tu beka e na loma ni veikau se e loma ni dua na qara ka ko ni vakarautaka na lewe ni vanua me maroroi kina na yagodra na turaga, se ko ni lai kelia ga e dua na nona i buhubulu me bulu kina? Sa vinaka, ia ko ira na turaga e ka liu, ogo sa na wilitale ga kina na kena kau talanoa.

ga kina na turaga kau talanotaka tiko oqo, na kena turaga, sa tu na ka e baleti ira, na kena turaga sa dau malumalumu sa vakuti na kena i tukutuku, vakauti na kena i tukutuku, sa ra na yaco tiko mai me yacova na gauna vei koya na kena turaga oqo me sa yacova mai na gauna me sa na vakacegu, rawa tu mai na ka taucoko, sa qai mai waraki tu yani na guna me sa na mudu vakadua, me lutu kina na nona i cegu, sa na qai bogi rua tale e vale, sa ra tu taucoko ko ira na wekana, o ira na vasu, o ira na vasu vua, se na vanua ka ra tu vua, sa ra yaco mai sa qai yaco na veibulu, ni sa yaco na veibulu, sa ra lesu mai, lesu mai oqo, ra mai bogi dua, bogi rua, bogi tolu, bogi va, sa qai yaco e dua na mataqali meke, na vakavuni gasau ga, ana meke oqo era dau vakatoka tu na qase, oya na vakariba baca, na vakariba baca oqo sa yacova mai na kena bogi ni marau, na nodra vakaloloku, na ka ga sa qai caka oqo, o iratou kece na weka na tiko, sa qai tata na vuni duva mai Loloku, na i cola, na i cola oqo na vale vakaviti e liu, e tiko na i cola, vaka-Naitasiri, oqo e dua na vuniduva balavu, dua tiko mai na kubu a dua, ka dua tiko mai Kubu a dua, oqo e musu, musus vakaveimamam duru vaka-yalewa, oqo talega era na tata, matanikatuba era na mai duri tum koya na duri laasaga, oqo talega era tata, matanikatuba era na mai duri tu, me kena i vakaraitaki tu ni Loloku ni mate, kevaka e se bera tiko ni mate, o koya na turaga oqo, ni sa tara tiko e dua na vale nona na kena turaga, e dau vakalalai tiko na Bati, na Bati oqo e bati ni tibitibi, ni lako tiko e dua na bati se rua e dau vakaitaka tiko ni

Cont'd Page 7

sa dumumaka tiko na kena tara na vale oya, na vuniduvak kei na toa ogo, sa na kena me baleta ni donui koya tiko na kena tara ni vale. , Sa na mate, mevaka kau sa tukuna kece tiko, sa na caka na i loloku, ia kevaka ~~baek~~ kena turaga tiko ka se bula tiko na kena marama, e na ~~chka~~ tiko edua na kena i vakatakilakila, e na musu toka se na rogorogo vakatani se na rogo kaukauwa se na rogorogo duatani, ni sa dau yaco na ka ogo, e dau musu toka na nona i qaqalo lada, ka dau vakatokai tu e na kena vosa vei keda, ni i Loloku ni mate, ogo na ligamu lailai duadua, ka ni sa musu na liga ogo e dau vakaraitaka tiko ni marama ogo e dua na Yada, e ~~tkuni~~ tiko ni marama ogo ea sa leqa na nodra turaga, ai loloku tiko ni mate, ka dau vakayacori vei ira ka ra dau liutaka e dua na yavusa e se mataqali, e dau vakayacori tiko vei ira na ka ogo.

- Mevaka na nomuni talanoataka toka ogori ni ra dau musu na nodra i qaqalo, e vaka beka talega kina na nodra dau lai kuna na marama e na gauna e mate kina na watidra turaga, se cava ga ko ni rawa ni tukuna me baleta na tikina ogo?
So kevaka me ra turaga bulabula se cauravou ka via goneyalewa toka na marama watidra, se sa qai veivosaki taki tiko me watina na goneyalewa, ka qai yaco e dua na kena leqa e na maliwa ogo e loma ni se bera ni rau tiko vata beka, sa mai mate toka na taganek, e sa na kuna ga na yalewa ogo se me buku vata kei na watina me kena i Loloku, ogo me rau bulu vata beka, au sega ni tauva vana sara na kena i tukutuku,

ia na kena i rairai ga ni rau sa na bulu vata kei na turaga watidra koya ka vakavuna na nona kuna na marama ogo.

- Au dau rogoca ka dau raica toka mai e na kena dau vakayacori e na noda vanua ogo e Viti, ni dau lai bulu e dua na turaga e dau lai bulu e na loma ni veikau, e rawa beka ni ko ni bukuna vei au se e dua beka na kena i balebale na kena dau lai bulu na yago ni turaga e na dua na qara ka caka vakatabaki dua me baleti ira na turaga e na gauna era mate kina? E dua ga na talanoa ga au rogoca, ni dua na marama ni Kasavu e bulu tiko ga ogo, e a vakawati mai vei keitou, e watina ha ~~Esti~~ Bete ni Tai, e kawa turaga toka, ogo na vasu ni neitou marama e na koro vakaturaga mai ~~Naitasiri~~, ni sa mate na turaga ka tiko ogo, ia e liu vei rau na turaga ogo, e a mate e liu vei rau na marama, ni sa mate na marama ogo e a qai bulue na dua na koro ka yacani koro ko Natoaika, oya e dua na koro makawa ena yasayasa, ogo e na vanua ogo e Natoaika, oya e se bera ni dua kina na vanua ka yacani vanua raraba oya ko Davokilawa, ia ha marama ogo, ni sa bulu, e sega ni rawa ni bulu, na neitou i bulubulu e tiko mai na dua tale na vanua ia ko iratou na neitou turaga eratou dau bulu mai Matakutu, oya mai ha vanua mai Baulevu, e na dua na vanua yawa, e veimamam mai vaqo, e veitiri mai na vanua ogo ka lako mai boma se bari veititi tale ka qai mai tu donu e loma na neimami bulubulbu ni neimami turaga, na tokalau e tu kina e dua na koro, e wavokita na veikorokoro na vanua

ka tiko kina na neitou bulubulu nona na neitou turaga. E mate koto na kena marama oqo, ia na lewe ni vanua era sega ni dau bulu vata kei ira na sau ni vanua e duatani ga na vanua era bulu kina na turaga ka duatani ga na vanua era bulu kina na turaga kei ira na leweni vanua. Ia na marama oqo ka gole mai Kasavu ka bulu tiko oqo e na vanua oqo, ratou qai mai kelia tale na turaga ni Burenitu, me ratou tukuna me ra kauta ki Kasavu me ra lai maroroya me ~~ka~~ baleta gona e na dua na gauna balavu oya, era tu na tamata e liu, ka ra dau raica na yagoni mate e liu, e sega ni vakaveitalia tu na tamat me ra lai raica na yago ni mate se tara se me via cakava kina e dua na ka. E na gauna ni valu, e na vanua e veikorokoro oqo era dau raica tu na yalo, koya gona ni sa gauna me ra dau buluta kina vago e dau kau, du lai buluti tani, me kua ni tiko volakata na i tikotiko ka ra tiko kina na lewe ni vanua, koya gona oya ka ra dau buluta kina na nodra turaga e na dua tale na vanua sega vata kei ira na lewe ni vanua, ka vakavuna kina na nodratou lako mai na turaga mai Burenitu me ratou mai kelia na yago ni turaga me lai bulu laivi tale e na dua tale na vanua, sega ni vinakati me buku e na vanua oya, baleta ni marama tale mai na dua tale na vanua ka ra tu ga na vanua me ra dau bulu kina ko ira na lewe ni vuvale vakaturaga.

- Tau ko ni a talanoataka toka vei au na kena dau lai vakasavasavataki na nona sautabulua turaga, e rawa ni ko nia tukuna mada vei e dua na vuna me ra lai vakasavasavataka kina na yago ni turaga kei na vanua me bulu kina na turaga oya?

Sa vinaka mai na gauna oya, e ra dau yacova toka mai na gauna ni neimami qase, e donumaka mai na i katolu au se qai rogoca vakadua me caka na sautabu, baleta na turaga ogo e sa tu sara ga, ka levu na nona sau. Nona tiko ogo, e caka vakaca e dua na ka e na kila ga hi tarai koya na nona sau e na nona kila na leqa ka yaco, se dua na ka e sega ni caka vakavinaka, ia ni dau yaco na ka ogo, ko ira na tamata era dau lawakitaka na ka vakaturaga ogo, e ra dau mate sara tiko, ia na gauna sa ciba kinana turaga ogo, dina ga ni sa mai toka tale kina e dua na turaga ko Ratu Apenisa Tanoa me kena i sosomi beka e lako mai Nakini, me mai bikai keitou kina, sa qai raica o koya na kena dredre na nona sau na turaga ogo. Ni raica o koya na waqa ni viti, ni cabe mai ka siro yani e na cabe ga ki yasana kadua. Ia na waqa e cabe mai e na i tikotiko ogo e Nasautab , e dua ga na leqa e na yacova na waqa ka ucu mai oqori mai na vanua ka tiko kina na nodra i bulubulu ga neimami tugaga ogo e Naitasiri, sa yacovi koya na sau ni lako mai na yasana ka tiko kina na nodra i bulubulu na turaga e na neitou koro, ia ko ira na marama ni ra sa dau lako me ra lai sili kai e ma vanua ka dau caka tiko kina na caka-caka ogo, e na vanua ogo e dau bini kina na kai e na gauna e lia, ia e dredre ni ra vakila ni ra tu na kai, dua talega na ka ni ra dau lai sili kai e na vanua ka tiko e na ruku ni sautabu, era dau ckava lo ga, sega na veivosaki baleta gona ni volekata tiko na satabu ka ra dau bulu kinax na turaga e na vanua vakaturaga ogo. Yacova mai nikua e se bera

tale mada ni dua e bau lai cakava kina e dua na ka. Era sega ni via cakava e levu na ka me lako tani kina na mana i knena dau rokovi na i sautabu. E rau tiko na nona qase ka rau tiko mai na yasayasa vaka-Ra, ratou dau lako sara mā⁺ ki ke me ratou mai raica na turaga oqo e na gauna eratou sa rogoca kina ni sa⁺ tauvimate koto na turaga sa vinakati me laurai se cava e vinakata na turaga e na vakaycori. E dau rerevaki vaka-levu na ka oqo e na gauna me ra dau cakava kina, ni sa leqa e dua na turaga.

- Tau mevaka na nomuni vakamacalataka toka vei au ni tu oqo e na nomuni vanua se na koro oqo e so na tamata ka ra dau tara na yago ni turaga e na gauna e ra sa mate kina. Au kerea ke rawa ni ko ni vakamacalataka na i balebale ni kena dau digitaki sara ga ko ira me ra dau vakayacora na i tavi oqo, na kena vakatarai vei ira me ra tara na yago ni turaga, ka ni da kila tu oqo e dua na ka tabu e na gauna~~era~~ era bula kina ko ira oqo e na gauna makawa.

O io, sa dina o~~ra~~ ira ga na dau tara na yago ni turaga o ira ga na noda qase era dau vakatarai me ra tara na yago ni turaga ka sega tale ni dua ena vakatarai me cakava na cakacaka oqo. Era dau cavuti ko ira oqo me ra qase. E wase rua tiko na ka oqo, oqo ko ira na turaga ni vanua eza tiko ga ka tu tale ga ko ira me na qarauna tiko na vo ni ka e na vakayacoei e na gauna ecaka kina na somate vua e dua na kena turaga. E sega ni dau caka tu na ka e na tabana ni veivakaveitalia, sega e tiko na qase, ko ira ga nanona qase eza na dau tara na yagona, ka mai masi, se lumu se cava tale, o ira sara ga oqo era na qarava tiko na yago ni turaga e na gauna era na leqa kina e

ra na kacivi ga mai ko ira na qase me ra na mai qarava na kena cakacaka. O keda na kena vo era na rawa ni ra kaci ga veikeda, Tukaqu se so tale na yaca, ka tiko ga ko ira na tamata ka ra kacivi me qase mai vei ira na lewe ni matavuvale vakaturaga e na noda vanua. O ira ga oqo era na tara nayago ni turaga ka ra na vakasuluma na ka taucoko era na cakava ga ko ira oqo. E sega ni dau tarai vakaveitalia na yago ni turaga. Na tukuna e na tiko ga kei ira na qase era na tiko ga. Mevaka au sa tukuna oti ni ra na kaci tukaqu vei ira eso na tamata ka ra na sauma yani ko ira oqo NAMA KUBUQU vei ira na turaga lalai, se dua tale na yaca era nanuma ni naginita me kacivi kina ko koya oqo. Na QASE ga sa i ira sara ga o ira na tara tiko na yago ni mate nodra na turaga.

- Ko a tukuna toka ni dua na vatavata me na cola kina na turaga rawa ni ko tukuna vakamatailalai na kena dau caka na ka oqo kei namataqli vatavata vakacava e na vakayagataki me na cola kina na yago ni turaga?

Oi sa dina, ia koya e vakaga na ka e dau caka vei ira na turaga ni ra dau lako ki na dua na vanua era dau colati e na vatavata me ra kau kina, se dua ga na vuvale vakaturaga, e dau caka ga na vatavata. Ni sa tu ga na kena i cakacaka kei na ka taucoko e dau vakayagataki e na gauna me vakarautaki kina na ka oqo e na gauna era na vinakata kina. Na kau e nuitaki ni na dei ka na dede na kena vakayagataki, ke rawa ni caka mai na Makita, na kau oqo e dua na kena kau kaukauwa, ia ni sa vakayagataki na makita e na caka e dua na kena sau, me sautaki, oya me tavu ka raragi mada e liu e na buka me aua ni kaukauwa kina, na ka oqo era dau vakayagataka o ira na noda qase ena gauna mai liu.

Ni sa dau tukuni me vakayagataki namakita, sa tukuni me sau, me sautaki, me luqa qai tavu, na ka oqo eza dau vakayagataka ko ira nanoda qase e na gauna mai liu, me caka kina na nodra vatavata nodra na turaga. Ukutaki saravakavinaka na vatavata oqo. Turaga ka mate oqo e dua na turaga rerevaki ka dau matau na nona gauna ni veilutaki, ia na gauna me dau caka kina e dua na nodra soqo oqo e dua vei ira na turaga rerevaki. E kilai tu ni dua na turaga rerevaki ko koya oqo.

- E na gauna nikua sa tu vei keda na kisinimate ka dau maroroi kina na yagoda e na gauna e da mate kina. E dau maroroi beka vakacava na yagodra e na gauna me lai bulu kina e dua na yago ni turaga oqo e na gauna e se bera ni kau mai kina na kisi ni mate mevaka sa tu veikeda e na gauna nikua?

Oi e na gauna mai liu, sa tu ga na noda ix cakacaka ni ka oqo ka sa dau tevu tu na ibe. Iu e ra na draunikau oqo kei na vieka tale eso, e na gauna me vakarau me kau yani kina me lai bulu, sa biu e ra e dua ma i coco, tevu mai ra, tarava sara na yagona ko koya ka mate, kevaka e vakakali. O ira na noda turaga e liu, era dau vakali ka dua ga na kali, na kali oqo na kali bitu e vakaduana ka mai tali e na wa magimagi ka na vakayagataka tiko na ka oqoisannagauna me na bulu kina e na vakali toka na turaga oqo e na nona kali ka bula mai kina. Sa rai kece gu ko ira na wekana taucoko, sa mai davo tu ka sa vakarau me ra na lako yani me na lai caka na veitulu. Sa qai kau mai e dua na kamunaga levu ia nakamuanaga oqo e dau kauta mai e dua na wekana voleka sara ga, ia nakau mai na kamunaga oqo sa na qai mai biu tu e na lomaserene ka vakatokai tu me

VATU NI BALAWA. Sa qai mai caka yani e dya na ka me kacivi mai ko ira na wekana taucoko me ra lako mai ka ni sa wawa tu mai ko ira na mai raica na ka e vakayacori vei koya na wekadra ka sa mate tu. Me ra waraka ga na wekadra, koya oqo sa na qai mai biu tu ka ra na lako mai ko ira kece na wekana kara na mai raica na yago ni mate ka ni sa lako oti na i tukutuku me baleta na nona mate na turaga oqo. Sa kau sara yani me sa lai bulu na yago ni mate, sa qai lai kauta mai e dua tale na kamunaga o koya sa qai biuta me i sosomi me i sosomi nivatunibalawa sa qaिताura o koya na vatunibalawa ka sa qai kotora sobu sara o koya na yagona. Sa qai mai cakava tale yani o au na kena caka me cabori vei iratou na kamunaga e rawa ni tolu se rua na vulo na kamunaga kau na tukuna tiko kina ni o oqo na ulu ni yau taucoko ka sa mai caka tiko e na siga koya. Na ka oqo e ulu tale toka vei iratou na wekana. Sa qai ratou mai taura na ulu sa qai mai caka mai e dua na vuaka se na qalu me na caka me cabori mai vei iratou na i taukei ni mate. Rawa ni dua na vuaka levu kei na dua na sova magiti, oqo me baleta tiko na ulu ni yau koya sa mai cabo vei iratou.

- Oqo mevaka na nomuni vakamatatataka toka na ka me baleta na kena qrauni na yago ni mate, e rawa beka ni ratou na lewa na ka taucoko ko i ratou na taukei ni mate se ko iratou na wekana ka ratou bula vata e na veisiga se.....?
- Sega ena i qaiqai kece era gole mai, ena waraki ga vakadua ko iratou na wekana. Ko iratou na wekana ga, sa ratou kila tiko o ratou na mata ka mai ka e lako mai e na somate, sa na qai lako mai ko iratou na mata ka ratou na mai tiko e na nona vale ka ratou na veivosakitaka tiko na ka kei na ka.

O iratou sara ga eratou na mai kelia na i bulubulu ka cakva ka qarava na ka kecega e na vakaycroi, e na dua na kena i wase vei iratou e na dau liu mai, koya gona ko iratou oqo eratou na cakava na nona vale, ratou oqo na mai tara, o iratou oqo namai solegi koya, ratou oqo na kauti koya, ki na i bulubulu ka tatou na buluti koya sara.

- Tau mevaka na nomuni tukuna toka na vatunibalawa oya, e dua beka na kena i balebale?

Na ka ga e rogoci tu, na vatunibalawa, koya ga ka lai viritaki tiko ga ka lai viritaki tiko ni sa qai tiko o koya, sa kauti tiko, me rau na qai lai sota ga kei Naqanaqa, ia na vatunibalawa e caka ga me caka ga me dua na vatunibalawa, e na kau mai e dua me na mai sole vata kei na ibe, koya ga na wekadratou e na mai sole bata kei na turaga oqo, e na dua me rau na mai sole vata, vakavo ga na i yau.

- Au nanima talega na tabua e na lai sole tale ga, e sega e? Na tabua oya, e na qai kauta na yalona na tabua oya.

- Tau ni sa oti na veibulu, na cava sa na tarava mai?

Ia oqori ni sa bogi va, bogi tini, kevaka e tu na ka ena caka na bogi limasagavulu. Kena i qimaqima vakadua na bogi duanadrau. Oya e na caka na sevu i sulu, sa ratou na tara kina na wai, e na bogi duanadrau sa na qai sere na tabu waitui kei na ka kece sara me baleta na somate.

- Au dau rogoca toka ni dau suka mai na veibulu, era dau lai sisili ki na dua na uciwai.....

Io e dau vaqori na kena i vakarau, kerea ke rawa ni ko talanoa mada vei au e na tikina oqori.

Na ka oqo e dau vakayacori ga vei ira na ka ~~lele~~tu sara, me vaka

e dau caka vua na turaga na Qaranivalu. Koya ka byla tiko oqo, ni sa sili vaqo sa na tabu sara na wai, ni ra sili tale ga era na kau ta mai na drauniuni me ra mai sili kina, me na wili me nodra sovu, na i dranumi, na drauniuci.

- Tau ko iratou na mai sili toka oqo eratou weka mai na yasana mai vei tagane se na weka mai vei iratou na yasani yalewa? Ko iratou sara ga na wekana mai vei iratou na tabana mai vei koya kadua, ko iratou na mai viebulu, ko iratou na weka ni turaga ka mai mate oqo.

- Na kena tabu toka na uciwai koya Tau e na yacova sara na bogi drau se.....

E rawa ni yacova na bogi drau, ka qai tara ni sa sava ni na caka kina na luva i sulu kei na kena i caka caka e na gauna me sa na tara tale kina.

- Ta mevaka ga na nomuni talanoataka toka vei na nomuni vakatatabu, au kerea ke rawa ni ko ni talanotaka vei au na mataqali vakatatabu vakacava era dau cakava?

E i valu vei keda, e duidui na i valu e na gauna nisa caka kina. Ia o au e na gauna e dau caka kina na tabu, au rawa ni vakatabui au e na gunu yaqona se dua na kakana au na vakatabui au kina me'u na kania, e tabu kana me kua ni laukana na kakana oqo, nqa kakana beka ka'u dau taleitaka na kania, se dua ga na kakana au sega ni via kania au na vakatatabu kina.

- Mevaka ni na vakarautaka talega na burua, ni suka mai na veibulu se vakacavana i lakolako ni kena vakayacori na burua?

E na vakatau kevaka e tiko na ka, ka me na warai na tiko na ka e rawa ni caka ga na magiti ga ni keli qara se na magiti ni Mara, oya ga na magiti ni Mara, mevaka sa tiko taucoko sa na

cakax taucoko vei ira na qai mai, warai e muri sa na qai vaka-
yacori vei ira sa ra na qai kerei me ra na e lseu mai ni sa na
qai caka kina na burua. Ia kevaka sa tiko, sa na caka rawa na
magiti ni mara vata kei na burua kei na gunu. Na vakatatabu
sa na qai nodratou tiko ga na tiko e na vanua ka caka kina
na somate kei iratou na wekana voleka taudua. Kei na wili bogi
me yacova sara yani na bogi drau.

- Tau mevaka nanomuni tukuna toka oqori ni magiti ni qara, na cava
na kena i balebale oqo, vei iratou ga na keli qara se.....
Na magiti ni mara e dau kau mai e vakayagataki taucoko. Oqo
era na tiko taucoko oqo, e dua na vuaka ra na qai wase kina ka
na vakabibitaki tiko vei ira na cakava tiko na bikabika ka yacova
sara yani na bogi va, ka ra na gunu yaqona tiko va na siga va
na bogi.

- Tau mavaka na nomuni tukuna toka vei au na bikabika, o cei
beka e na cakava toka na bikabika, ko iratou na weka voleka
sara ke ko iratou na tamata sa gigitaki tu me na cakva na
bikavika e na loma ni vale ni mate?

Na ka oqori era sa tu ga na marama me ra na tiko e nax gauna
e yaco tiko kina e dua na soqo ni veibulu. Era na bikabika na
marama mai na tabana taucoko, e na tuku mai me lewe vica mai
melako mai ka ka lewe vica mai ka, e na matd vakaturaga e na
lako mai ko ira kece na marama e na loma ni koro me ra na mai
qarava na bikabika. Koya na i matai ni qaiqai e qai mai oqo,
e ra yadua se yarua ia na tiko e na vanua ka caka tiko kina na
bikabika e na va na siga kei na va na bogi.

- Na tava na kena i balebale na i dranumi?
Oqo e na noqu vakasama mada ga o au, na veikauwaitaki se na
dua na veidokai e tiko e na vukuna na turaga se na marama ka
sa

sa mate e na nodratou vakalolokutaki koya ni sa mai leqa. E sega na kena mana, sa na qai ~~oti~~ kina na kena ka taucoko e na bogiva, e na gauna sa oti kina na bogiva sa oti.

- Tai mevaka na nomuni tukuna toka vei au na magiti na burua, tau e rawa beka ni ko ni tukuna mai vei au na kena i balegale na magiti na burua?

Na burua, kevaka au na tukuna, ke mate na luvequ ka caka na magitini bugua, o au na galigi tiko, vaka e dua na manumanu e mūri au tu. ~~Kaukauwa~~ me vaka me vakamacalataki tu vava, tau vata ni buruataki na tukamu se cava takimu, kena i balebale ke sega ni vaayacori se sega e na tukuni ni tamata gogo.

- Ogo me vaka na nodaru veitalanoa, e na gauna e liu, vakacava beka na nona i yaya beka, e na rau bulu vata kei koya na turaga ogo, eso beka na noqa i yaya maroroi?

Oi sa nona i yaya maroroi, sa dina sara na ka ogo e dua na ka maoroi, qai dau maroroi, olo me waraka tiko na bogidrau ogo, me waraki tiko qai dau sere, ia e na taura ga ko iratou na volkea vua, e sega ni dau soli vakaveitalia, mevaka beka na noqu sote ogo, ia ogo e sa na mate o au, sa na maroroi tu na noqu i sulu, qai olo tu, sa qai bogi drau sa qai sere ogo, e tu na kena cakacaka, e na kau mai ka na yaco mai ka na tu na tavalequ e na cakava na ka ogo, e na qai sere na noqu i sulu vei ira na wekaqua, ia sa na waraki tu ga na vakabogidrau.

Tau mevaka na nomuni tukuna ~~otika~~ ni dua na ka op na vakatara-tara, o cei beka e na vakatatabu, o koya na weka ni turaga ka mate mai na yasana ka ra na tiko ko iratou na cakava tiko na ka qo e dau sega ni dau caka vakaveitalia e na vakatatabu toka, ia na ka ogo e sa na vakatau sara toka ga vei ira na wekana, ke rawa e na dua na siga era na mai tu vata kina ka na qai caka

caka tiko kina na meke oqo?

Sa dina, e so mevaka na i valu, mevaka na kena e a donumaka au, era dau cakava ko ira na turaga mai Nadelei, ni ra lesu ga mai na veibulu ra sa cakava sara ga na ka oqo na vakariba baca. Keimami na kai Naitasiri, e dau keli na kasi, e dau caka e dua na kasi, e liu, na galabala na i kasi, e dau caka, dau keli na kasi, ka dauyalani kina na vanua ka tiko kina na i kasi, koya gona oya na ka e vakayacani tiko me vakariba baca.

- Vinaka vakalevu sara, se bera ga ni tini na nodaru veitalanoa e dua na tiki ni nodaru veitalanoa, au vakabauta ni tu na nodra nanuma ko ira na noda qase e na gauna makawa e na vanua e dau gole kina na yalodra, se ra dau kacivi tale beka mai na yalodra me lesu mai ki na dua na vanua era nanuma e dononu me ra na lai vakacegu kina? Au kerea ke rawa ni ko talanoataka vei au na ka era vakabauta e na gauna e liu me baleta na vanua e na gole tiko kina na yalodra e na gauna era sa mate kina?
- Sa vinaka e a donumaki au e dia, E dua na kena turaga mai Tokvu tovu, Kaliova, oqo e dua na kena turaga rerevaki e na gauna e a bula tiko kina, e dau rerevaki mai vei ira na gone vosalevu, ni dua na gone e vosalevu tiko, e na kuita mai vua na tugaga oqo, ia na gauna e sa mate kina, sa qai vakilai e na koro taucoko nanona yali, ni sa yacovi koya mai na bogi va, sa qai nanumi me kau mai na yalona me tarogi se cava na vuni nona mate. E dua na kena i cakacaka e ra dau kitakava ko ira, oqo na bitu, na bitu oyap koya na bitumadu sega ni bitu vou, e na lai kau mai, kau mai na bitu oqo ka sa mai vakarau taki sara vaka-vinaka me na vakayagataki e na i naki sa vinaka ti me vakayacori. Sa siga vaqo sa kau sara ki na i bulubulu ka na lai daramaki

e na loma ni drekedreke, ka mai tu e na dua na kena veimama ka na tiko e na loma ni vale, ka dua na tabaka ka na tiko e na loma ni bulubulu, sa na qai mai tiko na ka oqo e na dua na vanua. E na gauna e sa na bogi kina sa na qai dua ga na tavalena se na wekana dredre me na lakoyani me na lai kauta mai na yasani bitu ka lai biu e na i bulubulu. E rau na qai veivosaki tiko kei na yaloi koya na turaga ka la kau mai e na i bulubulu. Oqo na tavalena, na tavalena e na qai vosa tadua, na kena vo taucoko era na galu tu ka ra na vakagagalu tu, sa na lai kacivi mai ko koya mai na i bulubulu ka na ~~ka~~ muri mai o koya, tukuna o koya se na cava na vuninona mate, e na mai tarogi vei koya oqo na i vuninona mate ni sa tarogi oti sa na qai kilai na vuni nona mate. E levu tu na kena i cakacaka na ka oqo. Na bitu oqo e tukuni ni na kauta mai na yaloi koya na turaga ka vinakati me na tarogi se na cava na vuni nona mate, ia e na gauna e sa na oti kina na nodrau veikilai sa na qai lesu tale na yalo e na gauna e sa kau tale kina na bitu ka lai biu e na vanua ka tauri mai kina. E dau tukuni ni dua tale ga na ka dredre na ka oqo.

- Tau e na nodra dau vakayacora na ka oqo e ra dau cakava me ka ni lasa tu ga vei ira se cava na vuna era dau via cakava kina na ka oqo?

Era kila tu e so ni se bera ni kena gauna oqo me ra na mate kina ia sa ra mai vakacegu koso, sa dau qai caka kina na ka oqo me dau kilai kina na vuninodara sa mai mate kina e dau vakayacori na ka oqo e na gauna e sa bogi va kina na yago ni mate, mai na bogi tūlkei na bogi rua, sa na veivosakitaki tiko na ka oqo me na vakayacori se kua, ia e na bogi va, sa na qai vakayacori

kina na ka oqo. E levu tu na kena i cakacaka ka ra kila ga ko ira na noda qase, ia na gauna oqo e da sega ni via vakabauta na mataqali ka vakaoqo, ia e tu na kena vinaka kei na kena ca, ka ra kila beka tu ko ira na noda qase ni dina na ka oqo. Nikua sa dau kunekunei dredre me raici e dua na tamata me vakagacora na ka oqo, mevaka me ra dau maduataka na ka era kitaka tiko. Ka ni ~~meixixna~~ ko ira na noda qase e tu ga na nodra vakabauta e na gauna e liu mevakataki keda ga ka tu oqo na noda vakabauta e na gauna nikua.

- Tau mevaka na yalodra ko ira na tamata ka ra sa mate tu, sa na mate beka e dua na turaga se dua na tamata e na lako beka e vei na yalona, ?

E dau tukuni tu ni tu ga na vanua e da na dui lako kina e na gauna e da sa na vakacegu kina, ka dau vakatokai tu me noda i cibaciba, ia koi keitou oqo e tukuni ni da lako sara ki Nanokonoko, ka tiko kina na vanua keitoua lako kina e na gauna keitou na mate kina, ka vanua veivatu ga na vanuaoya, e dui tu ga na vanua era na lako kina ko ira na yalo e na gauna era na vakacegu kina, oya na kena i talanoa ni mate oqo e dua tale e na vanua ko na lako kina mo na lai bula tale kina e rawa ni vanua tokoka sara mai na vanua ka ko bula tiko kina e na gauna nikua. E dau tukuni tu ni tu tale ga mai Bua na vanua me ra na lako kina ko ira na sa vakacegu. Koya gona ka dau mai yaga kina na ka oqo na kamunaga ka vakatokai tu me vatu- ni balawa. Ni ko na yaco yani vei Naqanaqa ka sa na tu mai me na vakaycora na nona i tavi. Ia ko Naqanaqa e na kila vinaka tiko ko lako lala tiko yani se tawa tiko yani na nomu lako yani, kevaka e lala, e na dua mai vei iko na kau e na

lausamu kina mevaka ka'u sa tukuna oti tiko ko Naqanaqa na tavoro
ka na vakatawa tiko e na vanua oqo.

- E dua beka na ka ko ni via vakaraitaka me baleta na nodaru
veitalanoa, au sureti kemuni mo ni talanoa sara ga vei au
e na tikini gauna oqo?

Sa vinaka vakalevu sara Tau, e dua na tikina au guilecava tiko,
me baleta tiko na gone turaga na Qaranivalu, na turaga na
Qaranivalu, e dau tu ga na i vakarau vakavanua ka dau vakayacori
me baleti koya. E vuqa na gauna e dau sota kei ira na noda
dui turaga ia da dau sega tu ni kila, ka ni da sa mai susu tu
ga e na noda veikoro vakavalagi. Ia e dodonu me da kila tiko
ga na noda i tovo vakavanua kei na noda i tovo vakaviti dina
ka ra bula mai kina ko ira na tubuda e kei ira na noda qase mai
na gauna mai liu. Sa rairai bya beka ga naka au rawa ni wasea
vata kei kko e na gauna oqo.

VINAKA VAKALEVU.

.....
SA OTI